

haald en nu worden de redenen daartoe wat gepreciseerd:

alsoo gheduernde dese anstaende feest-daeghen ten platte lande worden gheperpetreert groote pertubation ende insolentien door de mombers ende sweertdancers, byzondere bij nachte ende ontijde ..

Maar het zwaarddansen was blijkbaar moeilijk uit te roeien. Zo werden op 4 januari 1662 "seven soldaten van Rodenhuijse" ontslagen uit de gevangenis. Ze waren er op de laatste dag van het vorig jaar ingestopt omdat ze in "masequers⁶ cleeren" rondliepen en ook als zwaarddancers optraden.

Het zwaarddansen is in Vlaanderen bekend vanaf de late veertiende eeuw. Oorspronkelijk lijkt deze groepsdans vooral voor te komen bij de vastenavondviering in de stad zowel als op het land, vooral in het Waasland en in de Vier Ambachten.

Men onderscheidde de zg. kettingzwaarddansen die dikwijls door groepen

van twaalf of vierentwintig werden uitgevoerd. Elke danser hield zijn eigen zwaard met de rechterhand vast en met de linker de klingpunt van het zwaard van zijn buur. Daarnaast had men ook de zg. solo-zwaarddanser die veel meer behendigheid moest bezitten. Men neemt aan dat de kettingzwaarddans in de Nederlanden is ontstaan⁷.

NOTEN

1. RA Brussel, *Geheime Raad, Spaanse Tijd*, nr. 896.
2. *Idem*, nr. 898.
3. RA Gent, *Oudburg*, nr. 2225.
4. SA Gent, *Nota's Van Werveke*, nr. 151.
5. *mombers*: zij die vermomd rondliepen.
6. *masequer*: gemaskerd (?), vermomde.
7. VERSTRAETE (E.). *Zwaarddansen in Vlaanderen. Historiek en Ikonografie*. St.-Niklaas, 1985. Vgl. ook met het standaardwerk van WOLFRAM (R.). *Schwerttanz und Männerbunde*. Kassel, 1935, dl. I, p. 180.

DE BOEKVLOEK

Louis De Wilde

Een testament neerpennen op een voorwerp dat men bezit is reeds meermaals voorgekomen. In boeken bijvoorbeeld ontdekt men dikwijls op een onbedrukt bladzijde achterin het werk de laatste wilsbeschikking van de eigenaar. Deze handelwijze blijft niettemin een zonderlinge gewoonte. Meer in zwang waren de zgn. boekvloeken.

Een heel eigenaardige vondst is wel het boek *De Historien des Ouden en Nieuwen Testemanets met Stichtelijke Toepassingen*. Op de voorpagina vindt men verder: "Getrocken Uyt de H.H. Vaderen Om de Zeden in allerhande staeten van Menschen te reguleren. In t'Frans beschreven door de Heer De Royaumont, Overste van Sombreal.

Vertaelt met Veersen op ieder Hoodstuck versien en met schoone Printen verciert. Tot Brussel Bij Johannes Leonard, Boek-Drucker en boek-verkooper bij het hof 1739. Met aprobatii”.

Het boek is in elk geval prachtig versierd met zowat 265 kleine kopergravuren naar de hand van de bekende graveur met de ‘etsnaald en burijn’ Pieter De Vel. Deze kunstenaar was werkzaam te Brussel in de tweede helft van de 17de eeuw. Hij verwerkte in zijn gravuren vooral gebouwen en perspectieven. Hij werkte bovendien mee aan ”De heerlijkheden van de Nederlanden” (1711).

Tot zover dan de uitleg over dit uniek werkje. Maar achteraan prijkt in sierlijk schrift deze boekvloek:

Desen Boeck

Behoort toe aan my Maria Francisca De Winter.

Die en vient bregten tuys. Die zal hebben

De schoonste Dogter van het huys en Die dat niet en Doet Die zal Den Duyvel trekken

met zijen slinken voet tot in het Diepste van de helle en Daer zal hij eetten snottepellen tot Ninove.

Jammer dat dit boek pas nu werd ontdekt en er absoluut geen aanspraak meer kan gemaakt worden op ”De schoonste Dogter van het huys”...

KERSTDAGPACHT¹

Danny Lamarca

Wie een beetje met het landbouwmilieu vertrouwd is, weet dat heel wat pacht-overeenkomsten niet worden geregeld volgens de ons voor de hand liggende kalender. Wij verwachten dat een huurcontract loopt van 1 januari tot 31 december. Met landbouwgronden is dat dikwijls niet het geval. Daar rekent men met contracten die lopen van 24 december tot Kerstavond het jaar daarop, een systeem dat ‘Kerstdagpacht’ wordt genoemd.

Die Kerstdagpacht heeft een erg lange

traditie. We geven een voorbeeld uit de 15de eeuw. Een zekere Walraeven Theunaert pacht 12 bunder land en meers te Deftinge ”eenen termijn van neghen jaren lanc durende, te betalen jaerlijks ten tweeën payementen daaraf d’eerste payemente ende pacht sal vallen te betalen te kersavond 1467”. Belangrijk in deze omschrijving is dat er in twee keer moet worden betaald en dat de eerste ‘schijf’ op Kerstavond, dus op 24 december, dient verrekend.

De traditie van de Kerstdagpacht houdt

verband met de manier waarop men in de middeleeuwen met de jaartelling omsprong. Voor een goed begrip, moeten we duidelijk twee elementen van elkaar onderscheiden, namelijk de begrippen jaartelling en jaarcijfer. Vandaag vallen die samen, maar dat was in de middeleeuwen wel anders! Bij ons gaan we om middernacht van 31 december 1998 over op 1 januari 1999. Nieuwjaar betekent dus dat we van jaarcijfer veranderen: van 1998 naar 1999. Het gebruik om het jaar de eerste januari te laten beginnen, werd vermoedelijk al in 153 voor Christus te Rome ingevoerd. Het bleef in de middeleeuwen behouden en 1 januari duikt doorheen de eeuwen als Nieuwjaar op.

Het probleem was dat het jaarcijfer gewoonlijk op een andere dag veranderde. Kort gezegd: men ging over van 31 december op 1 januari, net als vandaag, maar men veranderde niet van jaar. Zo volgde bijvoorbeeld op 31 december 1467 de dag 1 januari 1467.

Het jaarcijfer wisselde pas met Pasen, of met Kerstmis, of op 1 maart, 25 maart of 1 september, naargelang de streek, de overheid, de groep of de periode.

Zo kon met een reiziger in de dertiende eeuw die op 2 maart 1245 uit Venetië vertrok, en over Firenze naar Parijs reisde, waar hij begin april arriveerde, het volgende gebeuren: in Venetië was hij in het jaar 1245, in Firenze in 1244, in Pisa in 1246, in de Provence in het jaar 1245 en in Parijs in 1244!

De wisseling van het jaarcijfer, met andere woorden het moment waarop het jaartal veranderde, verliep in onze stre-

ken grofweg als volgt. Tot de achtste eeuw gebeurde dat op 31 december; vanaf de negende eeuw werd dat op Kerstavond; van de 12de tot de 13de eeuw gebruikte men de Paasstijl (waarbij het jaarcijfer wisselde op Goede Vrijdag op Paaszaterdag) en vanaf de 14de eeuw werd het opnieuw Kerstavond.

Deze zogenaamde Kerststijl heeft dus een lange traditie. Vandaar dat in landbouwmiddens de pachtcontracten op deze 'stijl' werden en worden afgestemd. Kerstavond is in veel gevallen de wettelijke aanvangsdatum van een pachtovereenkomst gebleven. Het was trouwens ook de dag dat de helft of de volledige jaarpacht moest worden betaald.

Voor heel wat mensen zal dat een bijzonder bangelijk moment zijn geweest, want wie zijn pacht niet kon ophoesten, had een sombere toekomst in het vooruitzicht. Laten we daar aan denken als we iemand een kaartje sturen met 'Vrolijk Kerstfeest' en 'Een voorspoedig en gelukkig Nieuwjaar...'

NOTEN

1. Voor nadere informatie over de tijdrekening verwijzen we naar: STRUBBE (E.I.) en VOET (L.). *De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden*. Brussel, Paleis der Academiën, 1991.